

Tiszaalpár Nagyközség Tanyafelmérése Tanulmány

Tiszaalpár Nagyközségi
Önkormányzat
2012

*„Elfogy a szándék, fölcserélt otthonok, alatta a föld rég futóhomok, s hová a szél
hajtja, ott ver tanyát az, aki egyszer elhagyta otthonát.”*

Gyurcsó István, 1963

Tartalomjegyzék

Bevezető	4
Földrajzi elhelyezkedés.....	4
Közigazgatási terület	4
Népesség	5
Őstermelők.....	7
Mezőgazdaság.....	7
Infrastruktúra	8
Villany	8
Víz	9
Lakóépületek építése	9
A Tanyafelmérésben részt vett személyek	10

Bevezető

Jelen tanulmány a 81/2011. (VIII.11.) VM rendelet szerinti Tanyafejlesztési Program pályázati rendszere szerinti, a Vidékfejlesztési Minisztérium részéről összeállított és a VM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézete által közzétett „Útmutató és tematika a Térségi Tanyafejlesztési Programok összeállításához” című dokumentum szerinti tematika és módszertan szerint került összeállításra, a programban tárgyalt tanyafelmérés alapjául a VKSZI részéről közzétett „Segédtablázat a Térségi Tanyafejlesztési Programok összeállításához” című dokumentum használata szolgált.

A tanulmány területi illetékessége Tiszaalpár nagyközség közigazgatási területére vonatkoztatott. Tiszaalpár nagyközség az Európai Unió földrajzi alapú statisztikai kódolási rendszerében a LAU 2 szintnek megfelelő (települési) területi egység (a 27 tagállamban jelenleg a kategorizált területi egységek száma 120456, mely szintnek Magyarországon jelenleg 3152 település felel meg. Tiszaalpár jelenleg a Kiskunfélegyházi kistérséghez (LAU 1 szint) tartozik és várhatóan 2013. január 1-jétől, mint a Kiskunfélegyházi járás része lesz, a kormány új közigazgatási koncepciója alapján.

Földrajzi elhelyezkedés

Tiszaalpár Bács-Kiskun megye északkeleti részén, annak keleti közigazgatási határán helyezkedik el, felszíne nyugatról-északnyugatról keletre-, délkeletre, a Tisza felé lejt. A település legmagasabb pontja a nyárlőrinci határnál van (100,1 m), legalacsonyabb az Alpári rét (81,2-82 m) területe. A beépített belterület tengerszint feletti magassága 89-93 m közötti. Tiszaalpár térsége a Tisza mentére, az Alsó-Tisza- vidékére esik, másrészt a Duna-Tisza közti síkvidék középső, északkeleti részén, ezen belül a Kiskunsági homokvidék keleti és a Kiskunsági löszös hát keleti területére, a Pilis-Alpári homokhát délkeleti részére eső tájegységén helyezkedik el.

Közigazgatási terület

A település közigazgatási területe összesen 91,13 km², a nagyközség belterülete 3,54 km², külterülete 87,59 km² mely területrészt a település közigazgatási területének 96%-a. Tiszaalpár külterülete több tanyakörzetből áll, melyeket a lakcímnnyilvántartásban és a különböző helyi önkormányzati dokumentációkban is önállóan nevez és kezel a települési önkormányzat. A nagyközség tanyakörzeteinek száma 7, elnevezésük az alábbiak:

- Borsihalmi körzet,
- Csongrád úti körzet,
- Kátai sor,
- Szőlőhegyi körzet,
- Istvánújfalui körzet,
- Újmajor körzet,
- Vasút körzet,

A település tanyakörzeteiben összesen 350 db. tanya felmérése történt meg. Az átlagos tanyaszám mutatója körzetenként 50 db, ami 14%-os átlagos körzetenkénti tanyamegoszlást jelent. A képzett mutatóval közel azonos a tanyák száma a Csongrádi úti körzetben 45 db tanya és 13%-os arány, és az Istvánújfalu körzetben 54 db tanya és 15%-os arány, valamint a Szőlőhegyi körzetben 62 db tanya és 18%-os arány. A Tiszaalpári tanyakörzetek közül legkevesebb felmért tanya a Kátai sor tanyacsoportban található 33 db tanyával és 9%-os aránnyal, melyet Újmajor körzet 36 db tanyával 10%-os aránnyal és a Vasút körzet 37 db tanyával és 11%-os aránnyal követ. Legmagasabb tanyaszámmal a Borsihalmi körzet rendelkezik, ahol 83 felmért tanya található, ami a nagyközség tanyáinak $\frac{1}{4}$ -ét jelenti 24%-os aránnyal a település összes tanyaszámához viszonyítva.

Népesség

A helyi adatgyűjtés alapján Tiszaalpár lakónépessége 2012. március 1-jei állapot szerint 5085 fő. A lakónépesség 2005. évben 5096 fő volt a településen. A lakónépesség száma 7 év alatt mindössze 11 fővel csökkent, így statisztikai értelemben a népességszám stagnált a településen az elmúlt években.

A külterület és belterület megosztásban 2012. március 1-jei állapot alapján 564 fős külterületi és 4521 fős belterületi megoszlású a népesség. Tiszaalpáron a lakosság területi megoszlását tekintve a tanyás térségek és a belterületek viszonylatában 2005. évben 666 fős külterületi és 4463 fős belterületi népességgel rendelkezett. A vizsgált 7 évben a népességváltozás nagyfokú aránytalanságban realizálódott: míg a belterület vonatkozásában 91 fővel nőtt a népességszám, ami 2%-os növekedést jelent, addig a tanyás térség vonatkozásában 102 fő népességszám csökkenés volt tapasztalható mely a külterületi lakónépességnek 15%-os csökkenését jelenti a 2005. évihez képest. A település népességének 13%-a élt a tanyakörzetekben 7 évvel ezelőtt, a mutató 2012. évben 11%-ra csökkent. A 7 év alatt a belterületi lakónépesség gyakorlatilag 2%-os növekedéssel megtartotta létszámát. Az elmúlt 7 évben tapasztalható külterületi lakónépesség szám csökkenés nagyságrendileg

2 db. tanyakörzetnyi külterületi lakosságszámmal ér fel, a településen, a falu stagnáló létszáma mellett, a külterületi lakosok száma folyamatosan csökken.

Tiszaalpáron átlagosan minden tízedik lakos él tanyán (a helyi lakcímnnyilvántartás adatai alapján). A felmért 350 db tanyán 344 fő életvitelszerű, állandó tartózkodása vált ismerté. A létszámadat 220 fővel kevesebb a lakcímnnyilvántartás szerinti külterületi lakónépesség számtól. A létszámkülönbség alapján minden harmadik külterületi lakcímkártyával rendelkező lakos más helyszínen tartózkodik életvitelszerűen, a tanyán gyakorlati értelemben nem elérhető. A felmérés alapján ismert külterületi lakónépességből 20 fő él az Istvánújfalu körzetben és 25 fő él az Újmajor körzetben. A Kátai soron 32 fő él. A felmért külterületi lakónépesség 17%-a, 57 fő él a Szőlőhegyi, 18%- a 61 fő a Vasút körzetben. Az adatok alapján a külterületi lakosok közel fele a Borsihalmi (72 fő, 21%) és a Csongrád úti (77 fő, 22%) körzetben él, mely adat alapján, ezen, két tanyakörzet a legnépesebb lakosságú a településen.

Tiszaalpár népsűrűsége 2012. évben 56 fő/km² mely azonos a 2005. évvel. A tanyás körzetek népsűrűsége 2012. évben 6 fő/km² mely érték 1 fővel kevesebb a 2005 évitől.

A település lakosságának korcsoport szerinti vizsgálata a fiatalkorúak számának és arányának csökkenését mutatja a térség lakónépességében. Míg Tiszaalpáron 2005. évben a 18 éven aluliak létszáma 1257 fő volt a lakónépességen belül 25%-os aránnyal, addig 2012-ben a 18 éven aluliak száma már csak 994 fő, 20%-os népességen belüli aránnyal. Az időskorúak korcsoportja mely a 60 év feletti lakosokat reprezentálja, 2005. évben 1197 főt és 23%-ot, 2012. évben 1112 főt és 22%-nyi népességen belüli arányt képvisel mely érték közel azonos a 2005. évi adatokéval. A népességen belül a vizsgált 7 éves időszakban az aktív korú lakosok száma és aránya változott jelentősebben, 2005. évben 2642 fő, 2012. évben 2979 fő tartozik a korcsoporthoz, a népességen belüli aktívkorú lakosok aránya 7%-nyit növekedett 52%-ról 59%-ra.

A tanyafelmérés alapján regisztrált 344 külterületi lakosnak 16%-a, (54 fő) 18 évnél fiatalabb, 21%-a (73 fő) 60 évnél idősebb és 63%-a (217 fő) aktív korú 18-60 év közötti lakos.

A felmért tanyákban élők életkor szerinti korcsoportjai tanyakörzetenként jelentős aránybeli eltérést mutatnak a külterület összesített adatokhoz viszonyítottn. A 16%-os összesített népességarányánál kisebb arányú és számú a 18 év alattiak népességcsoportja az Istvánújfalu körzetben 1 fővel 5%-os mutatóval, és az Újmajor körzetben 8%-os aránnyal, 2 fővel. A

tanyás térség átlagához közeli a népességszám aránya a 18 évnél fiatalabbak korcsoportjában a Borsihalmi körzetben (9 fő, 13%) a Vasút körzetben (8 fő, 13%) és a Szőlőhegyi körzetben (9 fő, 16%). A 18 évnél fiatalabbak aránya a tanyakörzet lakosságszámához viszonyítva a Csongrád úti körzetben (16 fő, 21%) és a Kátai soron (9 fő, 28%) a legmagasabb.

A felmért tanyakörzetek 18-60 év közötti korcsoportjának összesített népességaránya 63%-os a tanyai lakosságon belül. A Tiszaalpári tanyakörzetek közül az aktívkorúak korcsoportja a legalacsonyabb népességszámú az Újmajor körzetben (11 fő, 44%) és a Szőlőhegyi körzetben (28 fő, 49%). A 18-60 közötti korosztályok vizsgálatában a Vasút körzetben és a Csongrád úti körzetben azonosak a kapott értékek 62% aránnyal, 38-48 fővel. A Kátai soron a 18-60 év vizsgált korosztályban az állandó lakónépesség 66%-a, 21 fő él. Az aktív korúak aránya az Istvánújfalu körzetben 15 fő, 75% és a Borsihalmi körzetben 56 fő, 78% mely statisztikai adatok alapján a legmagasabb a 18-60 év közötti korosztály száma a körzetekben.

A Tiszaalpári tanyakörzetekben a 60 feletti korcsoportjának a népességaránya 21%-os. A legalacsonyabb a népességszám a 60 év feletti korcsoportban a Kátai soron 2 fő, 6%. Az időskorúak aránya a Borsihalmi körzetben 7 fő 10%, a Csongrád úti körzetben 13 fő 17%, az Istvánújfalu körzetben 4 fő 20% és a Vasút körzetben 15 fő 25%. A legmagasabb lélekszámot a 60 év feletti korcsoportban a Szőlőhegyi körzet 20 fő 35%, és az Újmajor körzet 12 fő 48%, aránnyal képviseli.

Östermelők

Tiszaalpáron a 2005. évben a regisztrált östermelők száma 310 fő volt, a 2011. évi adatok szerint 320 fő rendelkezik a lakosság köréből érvényes östermelői igazolvánnyal. A 2012. évi adatok alapján a lakosság 6%-a östermelő Tiszaalpáron.

Mezőgazdaság

A felmért tanyakörzetekben a lakosság 28%-ban csak növénytermesztéssel, 32%-ban csak állattenyésztéssel, 40%-ban csak szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozik.

A Vasút körzet tanyái körében azonos értékeket mutat az állattenyésztéssel (17 db, 33%), a szántóföldi növénytermesztéssel (17 db, 33%) és a kertészeti tevékenységgel (17 db, 33%) foglalkozók aránya. A Csongrád úti körzetben az állattenyésztéssel (18 db, 40%) foglalkozók száma a legmagasabb, majd ezt követi a szántóföldi kultúra (17 db, 38%) és a kertészeti növénytermesztés (10 db, 22%). A felmért Újmajor körzetben az állattenyésztéssel (8 db,

27%) és kertészeti termesztéssel (8 db, 27%) foglalkozók aránya megegyező, addig a szántóföldi növénytermesztés (14 db, 47%) adatai a legmagasabbak a körzetben. A Szőlőhegyi körzetben valamint a Borsihalmi körzetben felmért adatok hasonlóak. Az állattartással foglalkozók száma a Szőlőhegyi körzetben (17 db, 29%), a Borsihalmi körzetben (18 db, 22%), kertészeti tevékenységgel foglalkozók köre a Szőlőhegyi körzetben (16 db, 30%), a Borsihalmi körzetben (13 db, 31%), a szántóföldi növénytermesztés a Szőlőhegyi tanyakörzetben (23 db, 41%) míg a Borsihalmi körzetben (28 db, 47%). A Kátai sor területén a kertészeti tevékenységet folytatók száma (10 db, 32%), az állattartással foglalkozók száma (9 db, 36%) valamint a szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozók száma (9 db, 32%). A településen felmért körzetek közül az Istvánújfalu körzetben kapott értékek a legalacsonyabbak, az állattenyésztéssel foglalkozók száma itt (3 db, 33%), a kertészeti növénytermesztéssel foglalkozók száma (4 db, 25%) és a szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozók száma (5 db, 42%).

A településen felmért tanyakörzetekben gazdasági funkció alapján csak önellátásra 49% termel, a saját fogyasztáson felül maradt felesleget 49% értékesíti, és mindössze a termelők 2%-a termel elsősorban értékesítésre. A tanyakörzetek felmérése alapján önellátásra termelnek elsősorban a Vasút körzetben (19 db, 58%), a Szőlőhegyi körzetben (17 db, 33%), a Borsihalmi körzetben (11 db, 26%) és a Csongrád úti körzetben (17 db, 39%). A tanyakörzetekben az önellátáson felül megtermelt felesleget értékesítők száma egyes körzetekben magasabb az átlagnál, az Újmajor körzetben (12 db, 43%), a Kátai soron (14 db, 45%), a Borsihalmi körzetben (28 db, 45%), a Csongrád úti körzetben (14 db, 32%).

Infrastruktúra

Villany

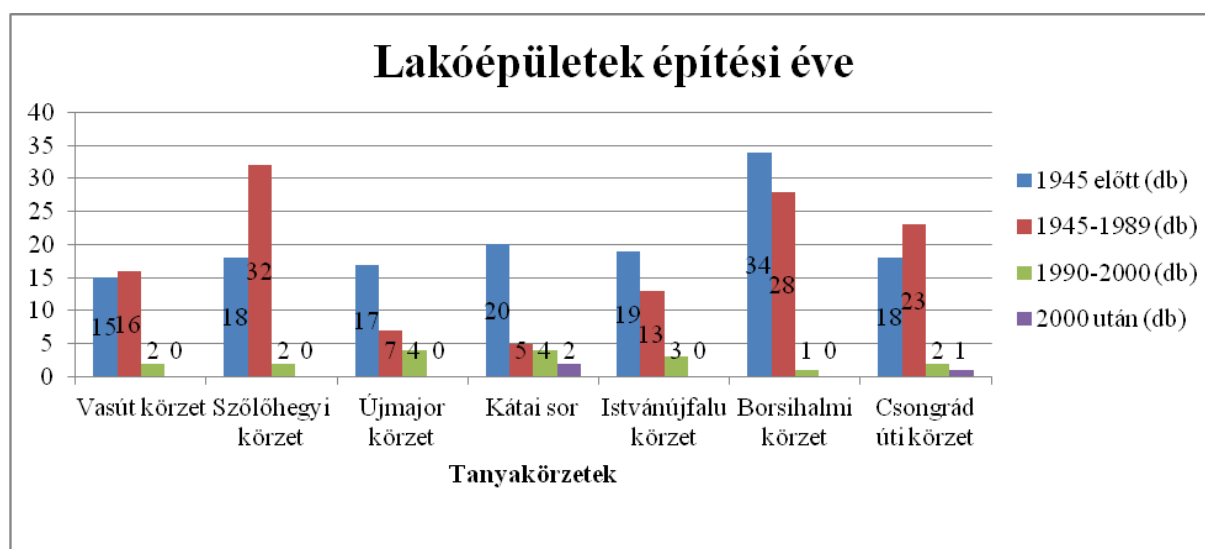
A felmért tanyák infrastrukturális állapotát tekintve, a villannyal rendelkező ingatlanok száma 250 db (87%), a villannyal nem rendelkező ingatlanok száma 35 db (12%). A tanyakörzetek felmérése során a Csongrád úti körzetben (39 db, 89%), Kátai soron (28 db, 90%), Szőlőhegyi körzetben (49 db, 94%) és a Vasút körzetben (29 db, 88%) a legtöbb villannyal ellátott tanya. A legkevesebb közüzemi hálózatról nem kiszolgált, áram nélküli ingatlan a Szőlőhegyi körzetben (3 db, 6%), az Újmajor körzetben (2 db, 7%), a Kátai soron (3 db, 10%), a Borsihalmi körzetben (8 db, 13%) és a Csongrád úti körzetben (5 db, 11%) található a tanyakörzetek tanyaszámához viszonyítva. Az Istvánújfalu körzetben (10 db, 28%) minden harmadik tanya áram nélküli.

Víz

Tiszaalpár tanyakörzeteiben 96%-os a fűt kút ellátottság, a vezetékes víz kiépítettsége 4%-os. A Vasút körzetben, a Szőlőhegyi körzetben, az Újmajor körzetben, a Kátai soron, az Istvánújfalu körzetben, a Borsihalmi körzetben a fűt kutak aránya 100%-os, kivétel a Csongrád úti körzet, ahol a tanyák 73%-a fűt kutas, 27%-a vezetékes vízzel ellátott.

Lakóépületek építése

Tiszaalpár tanyakörzeteiben az ingatlanok 49%-a 1945 előtt épült, a Borsihalmi körzetben (34 db, 54%) a legtöbb az olyan épület mely ebben az időszakban épült. Az 1945 előtti időszakban a Vasút körzetben épült (15 db, 45%) tanya. Az 1945-1989-es években a tanyák építése kisszámú volt a körzetekben, Újmajor körzetben (7 db, 25%), Kátai soron (5 db, 16%), Istvánújfalu körzet (13 db, 37%) és a Borsihalmi körzetben (28 db, 44%), ebben az időszakban a Szőlőhegyi körzetben (32 db, 62%) építkeztek a legtöbben. Az 1990-2000 év

időszakában az építkezések száma drasztikusan csökkent, a vizsgált tanyakörzetek közül a legkevesebb tanya épült a Borsihalmi körzetben (1 db, 2%), a legtöbb pedig az Újmajor körzetben (4 db, 14%) és a Kátai soron (4 db, 13%) épült. A 2000. évet követően a tanyák építése a Tiszaalpári tanyakörzetekben még jobban lecsökkent és már csak 3 db ingatlan épült összesen az elmúlt 12 évben, ebből 2db (6%) a Kátai soron, 1db (2%) a Csongrád úti körzetben.

Az egyes tanyakörzetekben kapott adatok alapján megállapítható, hogy a legtöbb külterületi ingatlan az 1949-es évek előtt épült, ekkori az összes ingatlan 49%-a (141 db), az 1949-1989-es években a külterületi ingatlanok 43%-a (124 db) épült, 1990-2000-ig terjedő időszakban a

tanyák mindössze 6%-a (18 db), a 2000. évnél korábban pedig mindössze 3 db tanya épült a külterületi tanyaállomány 1%-át reprezentálva.

A Tanyafelmérésben részt vett személyek

Németh Péter, szakértő

Boris Ferenc, közterület felügyelő

Kapus Márta, asszisztens